

УДК 351.74(477)“1946/1953”

Пристайко Олена Володимирівна,
здобувач кафедри історії держави і права
Національної академії внутрішніх справ,
м. Київ, Україна

ПЕРЕБУДОВА НКВС – МВС УРСР НА ПОВОЄННОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ (1946–1953 РР.)

У статті розглянуто основні структурні перебудови органів НКВС – МВС УРСР на повоєнному етапі розвитку (1946–1953 рр.). Досліджені завдання та функції правоохоронного органу в умовах відновлення країни після Другої світової війни, передумови та наслідки передачі більшості оперативних підрозділів у відання органів державної безпеки. Зауважено, що упродовж перших повоєнних років структурна організація НКВС – МВС зазнала суттєвих перетворень. Зокрема, перепідпорядкування важливих ланок системи органам державної безпеки значною мірою вплинуло на розуміння змісту системи внутрішніх справ.

Ключові слова: НКВС, МВС, міліція, структура, функції, перепідпорядкування, тотальний контроль.

В умовах національного відродження України, розбудови її державності, утвердження міжнародного авторитету важливого значення набуває всебічне дослідження маловідомих сторінок вітчизняної історії. Особливого ж значення натеper набувають історичні події ХХ століття, пов'язані з пануванням на теренах нашої держави тоталітарного режиму і репресивно-каральною діяльністю правоохоронних органів.

Науковцями й дослідниками сучасності приділено багато уваги системі правоохоронних органів радянського періоду – НКВС, НКДБ, МВС, МДБ. Значна кількість праць присвячена різним етапам їх становлення, організаційного розвитку, юридичного статусу та ролі в репресивній політиці радянської держави, зокрема: І. Біласа, М. Войцеховського, В. Греченка, А. Кокуріна, П. Михайленка, В. Окіпнюка, Н. Петрова, Ю. Шаповала, О. Ярмиша та ін. Однак досі відсутнє комплексне історико-правове дослідження розвитку та структурування НКВС (МВС) – НКДБ (МДБ) загалом як єдиної системи органів, котра чітко відображала ідеологічні, репресивні напрями політики уряду Радянського Союзу. Найменш вивченим залишається повоєнний період.

У рамках цього дослідження автором розглядається період повоєнного становлення НКВС – МВС, оскільки саме у 40–50 рр. відбувалися значущі зміни у їх структурі, пов'язані з необхідністю подолання наслідків війни, кризових ситуацій і відновлення та зміцнення суспільного ладу на території держави.

Розмежовані у 1943 р. в окремі наркомати, НКВС та НКДБ мали чітко визначені функції та завдання, які впливали з їх ролі в підтриманні тоталітарного

режиму. До структури НКВС СРСР станом на січень 1946 р. входили 26 управлінь, 17 відділів та інші підрозділи апарату, які виконували широкий спектр завдань, поставлених перед відомством. Серед їх числа боротьба з бандитизмом і повстанськими формуваннями; охорона державних кордонів СРСР; боротьба з кримінальною злочинністю й розкраданнями соціалістичної власності; охорона громадського порядку та особистої безпеки громадян; організація проведення паспортної системи; забезпечення ізоляції злочинців та їх трудове використання; утримання, охорона і трудове використання військовополонених та інтернованих та низка інших завдань уряду [10, с. 86]. Відповідно до організаційної побудови НКВС СРСР, були структурно оформлені і НКВС союзних республік, у тому числі й України.

15 березня 1946 р., відповідно до прийнятих законодавчих актів, Рада народних комісарів СРСР перетворювалася на Раду Міністрів СРСР, РНК союзних республік в Ради Міністрів, а Народні Комісаріати – на міністерства. За аналогією союзного нормативного документа ВР УРСР був прийнятий Закон, згідно з яким РНК УРСР перетворювалося на РМ УРСР, а НКВС УРСР став Міністерством внутрішніх справ УРСР і, відповідно, НКДБ УРСР – МДБ УРСР.

Протягом 1946–1950 рр. значна частина підрозділів, підвідомчих МВС були передані до державної безпеки, що обумовлювалося насамперед прагненням до підвищення ефективності роботи в забезпеченні тоталітарного владарювання та одночасному зміцненні органів держбезпеки.

Найбільших структурних змін зазнали в цей період органи міліції. Зміна підпорядкування, виконання непритаманних функцій, значна нестача кадрових співробітників, кваліфікованих оперативників – усе це лише неповний перелік тих проблем, на які наразилися органи міліції на повоєнному етапі свого розвитку й які здійснювали негативний вплив на якість та ефективність їх діяльності, оперативної роботи.

Порівняно із довоєнним періодом організаційні форми побудови міліції протягом 1946 р. залишалися практично незмінними. У складі Головного управління міліції (далі – ГУМ) МВС СРСР, управлінь міліції (далі – УМ) союзних республік діяли відділи: політичний, кримінального розшуку, боротьби з розкраданнями соціалістичної власності та спекуляцією, оперативний, службової й бойової підготовки, державної автомобільної інспекції, паспортний та секретаріат. У 1946–1947 рр. унаслідок проведених організаційно-структурних змін змінювався статус відділів кримінального розшуку та з боротьби з розкраданнями соціалістичної власності та спекуляцією до Управлінь, що обумовлювалося необхідністю зміцнення оперативних апаратів міліції через різке зростання кримінальної та економічної злочинності.

Уже в жовтні 1949 р., на виконання постанови РМ СРСР від 13 жовтня 1949 р. № 4723-1815сс та на підставі спільного наказу МВС та МДБ СРСР від 17 жовтня 1949 р. № 00968/00334 [10, с. 60] до складу МДБ СРСР були передані міліція та прикордонні війська. Подібні до центрального апарату структурні зміни були обов'язковими для всіх республіканських підрозділів СРСР.

Вважається, що такий крок мав на меті передовсім прагнення поліпшити роботу органів міліції і зміцнити її кадри. Однак історики й дослідники дотримуються стійкого переконання, що на таке рішення частково вплинуло те, що відразу по закінченні війни розпочалася нова хвиля репресій і органи міліції мусили сприяти органам державної безпеки в виконанні непритаманних їм функцій. Крім того, передача міліції з МВС до МДБ, на думку В. Греченка та О. Ярмиша, була кроком для зміцнення тоталітарного режиму, який сприяв посиленню централізації управління державою [6, с. 34].

З метою посилення роботи органів міліції з охорони громадського порядку, боротьби з кримінальною злочинністю та розкраданнями соціалістичної власності були проведені реорганізаційні зміни системи органів міліції, які закріплювалися постановою РМ СРСР від 22 серпня 1950 р. № 3632-1516сс, а згодом Наказом МДБ СРСР від 23 серпня 1950 р. № 00448 [8]. У складі ГУМ утворювалися управління міліцейської служби, управління кримінального сиску; управління по боротьбі з розкраданнями соціалістичної власності та спекуляцією, а також функціонували відділи, які забезпечували виконання основних функцій міліції. Крім цього, поновлювалася діяльність столів приводу, реєстрації і дактилоскопії кримінальних елементів.

Наказ містив досить змістовні норми, спрямовані на посилення роботи органів міліції. Насамперед це зміна наявної на той час системи керівництва місцевими органами розшуку по зонам та її організація за видами злочинів, що в подальшому було відображено й закріплено в іншому наказі МДБ СРСР від 19 січня 1951 р. [11, с. 769–777], яким визначався ряд заходів, спрямованих на покращення ситуації в боротьбі з кримінальною злочинністю.

Крім того, наказ містив окремі вказівки стосовно покращання кадрового складу органів міліції. Поряд із збільшенням штатної чисельності та необхідності підвищення професійного рівня співробітників органи міліції мали бути в обов'язковому порядку зміцнені чекістськими кадрами та членами ВКП (б), які мали призначатися переважно на керівні посади. Це, на наш погляд, може свідчити про те, що міліція завжди залишалася під “пильним оком” чекістського апарату та контролем партійного керівництва. При цьому варто зауважити, що “нагляд” здійснювався повсякчасно. Так, наприклад, наказом МДБ СРСР від 11 жовтня 1951 р. № 00748 [5, с. 39] на 5 Управління МДБ СРСР, 5-ті відділи МДБ – УМДБ було покладене завдання з агентурно-оперативної роботи по рядовому і сержантському складу органів міліції, метою якої було виявлення з боку окремих осіб ймовірних злочинних дій та зв'язків із ворожими елементами.

Отже, перебування органів міліції протягом кінця 1949 – початку 1953 рр. у підпорядкуванні МДБ, з одного боку, не вплинуло на основні їх функції. Діяльність міліції, головним чином, відповідала тим завданням, які не виходили за рамки охорони громадського порядку та боротьби зі злочинністю. Проте, з іншого боку, загальна тенденція підвищення статусу і ролі органів державної безпеки негативно впливали на органи міліції. Постійний контроль з боку МДБ, його “чекістських” підрозділів, усіх напрямів діяльності міліції, агентурне супровод-

ження кадрового складу апарату міліції, використання у проведенні “чекістських” заходів тощо – усе це було елементами суцільного контролю в умовах панування тоталітарної держави.

Складна ситуація на теренах західних областей України, де спостерігався активний спротив населення насадженому радянському режиму, активізація націоналістичних рухів вплинула на подальші трансформаційні процеси у структурі Головного управління по боротьбі з бандитизмом МВС СРСР (далі – ГУББ) та Управління по боротьбі з бандитизмом МВС УРСР (далі – УББ), на які поклалися завдання щодо протидії так званому політичному бандитизму. Стара система боротьби з українським націоналістичним підпіллям, за якої керівну роль відігравали органи МВС, не давали бажаних результатів. У зв'язку з цим, було проведено ряд заходів, метою яких було вдосконалення цього напрямку діяльності каральних органів. Так, у складі МДБ УРСР було створене управління 2-Н МДБ УРСР, відділи 2-Н УМДБ областей і відділення 2-Н міськрайвідділів МДБ УРСР [13, с. 41]. У січні 1947 р. на виконання постанов РМ СРСР від 20 січня 1947 р. № 101-48сс та № 103-50сс та згідно зі спільними наказами МВС і МДБ СРСР від 21 січня 1947 р. № 0074/0029 та № 0075/0030 [6, с. 37] з МВС до МДБ передавалися усі структурні одиниці по боротьбі з політичним бандитизмом, зокрема й весь апарат по боротьбі з бандитизмом УМВС західних областей України, а також 2/3 особового складу УББ МВС УРСР [11], а вся подальша боротьба з національним рухом спротиву була віднесена до виключної компетенції органів державної безпеки [12, с. 29–30].

Подальші зміни у структурній організації МВС були пов'язані з виконанням пріоритетних завдань правоохоронних органів щодо розшуку небезпечних злочинців, втікачів з таборів, спецпоселень тощо. Унаслідок проведених заходів, наказом МВС СРСР від 5 квітня 1949 р. № 00305 [7], “боротьба зі злочинним бандитським елементом”, а також “правильна організація” єдиного розшуку злочинців, організація розшуку бандитів, втікачів з тюрем, виправно-трудова таборів і колоній МВС тощо, репатріантів, що ухилялись від фільтрації, – покладалася на ГУББ МВС СРСР. При цьому, частина функцій щодо розшуку злочинців залишалася у віданні органів міліції й покладалася на Оперативний відділ ГУМ МВС СРСР та його периферійні апарати, у складі яких організовувалися розшукові відділення (групи). Штати розшукових відділень (груп) Оперативних відділів УМ МВС – УМВС УРСР оголошувалися наказом МВС УРСР від 23 травня 1949 р. № 00122, і загальна їх кількість складала 183 штатні посади [11, с. 589–595].

З метою посилення роботи щодо розшуку втікачів та спецпереселенців наказом МВС СРСР № 00101 від 4 лютого 1950 р. ГУББ МВС СРСР було реорганізоване у Головне управління МВС СРСР по оперативному розшуку (боротьба з бандитизмом) (далі – ГУОР МВС СРСР (бб)). До складу управління входили 2 відділи, діяльність яких будувалася за територіальним принципом, оперативно-слідчий відділ та відділ з нагляду за радіозв'язком органів МВС. Загальна штатна чисельність становила 63 особи [12].

У складі центрального апарату УББ МВС УРСР функціонував відділ з розшуку у складі трьох відділень, 2 з яких здійснювали діяльність за територіальністю і 1 відділення оперативно-слідче (загалом за штатом 30 осіб). У обласних УМВС передбачалися відділи (відділення) та периферійні апарати для міськрайорганів загальною чисельністю 278 посад [11, с. 714–716]. При цьому, у тих областях України, де спостерігався приріст спецконтингенту, звідки проводилися масові депортації місцевого населення, передбачалися найбільші штатні розрахунки, розраховані відповідно до завантаженості цих підрозділів.

Згодом, на виконання постанови РМ СРСР від 14 липня 1950 р. № 3077-1286цт, спільним наказом МВС-МДБ СРСР від 21 липня 1950 р. № 00464/00392 ГУОР МВС СРСР (66) та його периферійні апарати були передані з відання МВС СРСР у відання МДБ СРСР [10, с. 18].

Однією з важливих сфер, з погляду державної безпеки і забезпечення виконання політики уряду, була транспортна галузь. На виконання постанови РМ СРСР від 20 січня 1947 р. № 101-48сс та відповідно до спільного наказу МВС та МДБ СРСР від 21 січня 1947 р. № 0075/0030 до Транспортного управління МДБ СРСР з МВС була передана транспортна міліція. А вже згодом, на виконання постанови РМ СРСР від 17 червня 1947 р. і прийнятих на її підставі наказів МДБ СРСР від 19 червня 1947 р. № 00322 і від 21 червня 1947 р. № 00324, на базі транспортного управління МДБ СРСР було створене Головне управління охорони МДБ СРСР на залізничному і водному транспорті [13, с. 42].

Окрім перелічених оперативних підрозділів системи МВС, до складу МДБ протягом 1947–1948 рр. була передана більша частина воєнізованих формувань МВС. Оскільки військові підрозділи розглядалися партійним керівництвом як один із засобів силового тиску на суспільство, встановлення контролю за ними та безпосереднє використання у проведенні, здебільшого військово-чекістських операцій, визначило наступний крок уряду СРСР про передачу військових підрозділів у відання МДБ. У січні 1947 р. на виконання постанови РМ СРСР від 20 січня 1947 р. № 103-50сс та згідно зі спільним наказом МВС і МДБ СРСР від 21 січня 1947 р. № 0075/0030 [10, с. 37] з МВС до МДБ були передані внутрішні війська МВС СРСР. Наступного ж року, на основі постанови РМ СРСР від 6 квітня 1948 р. № 1130-405сс [10, с. 37] та спільного наказу МВС і МДБ СРСР від 9 квітня 1948 р. № 00369/0141 [10, с. 37], до складу МДБ СРСР та відповідно республіканських МДБ увійшли частина військ з охорони особливо важливих об'єктів промисловості і залізниць. На виконання постанови РМ СРСР від 25 серпня 1947 р. № 2998-937сс та спільного наказу МВС – МДБ СРСР від 26 серпня 1947 р. № 00897-00458 у відання органів державної безпеки увійшли також Відділ урядового зв'язку та Управління військ урядового зв'язку [10, с. 55].

Отже, протягом декількох років із системи МВС до органів державної безпеки були передані структурні одиниці, за допомогою яких посилювався механізм репресивного апарату. У системі ж МВС залишалися підрозділи, які здебільшого забезпечували виконання не правоохоронної функції, а виконання

завдань уряду, спрямованих на посилення контролю за всіма виробничими, будівельними, народно-господарчими галузями. Так, практично незмінними залишалися структурні організації системи виконання покарань, одиниці в структурі з адміністративно-господарськими функціями та частина адміністративно-оперативних підрозділів.

Така ситуація щодо структурного підпорядкування більшої частини оперативних підрозділів органам державної безпеки проіснувала до 1953 р. 5 березня 1953 р. на спільному засіданні Пленуму ЦК КПРС, РМ СРСР і Президії ВР СРСР було прийнято рішення про об'єднання союзних і республіканських міністерств державної безпеки і внутрішніх справ у єдине союзно-республіканське міністерство внутрішніх справ під керівництвом Л. Берії.

Отже, протягом перших повоєнних років структурна організація НКВС – МВС зазнала суттєвих перетворень. Передпорядкування важливих ланок системи органам державної безпеки значною мірою вплинуло на розуміння змісту системи внутрішніх справ у тому понятті, яке прийнято на сьогодні, а позбавлення МВС оперативних підрозділів призвело до зміни профілю його діяльності та зростання обсягу функцій.

Проте незважаючи на втрату основних оперативних підрозділів, МВС продовжувало посідати чільне місце в піраміді державних органів та державного управління, завдяки саме розгалуженій структурі управлінь та відділів господарчого призначення, які забезпечували неухильне виконання важливих урядових народногосподарських програм, переважно зусиллями ув'язнених, військовополонених тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білас І.Г. Репресивно-каральна система в Україні. 1917–1953: суспільно-політичний та історико-правовий аналіз: у 2 кн. Київ: Либідь–Військо України, 1994. Кн. 1. 432 с.
2. Білас І.Г. Репресивно-каральна система в Україні. 1917–1953: Суспільно-політичний та історико-правовий аналіз: у 2 кн. Київ: Либідь–Військо України, 1994. Кн. 2. 688 с.
3. Бурдс Джеффри. Советская агентура: Очерки истории СССР в послевоенные годы (1944–1948). Москва – Нью Йорк: “Современная история”, 2006. 296 с.
4. Войцеховський М.М. Правові основи організації та діяльності міліції України у повоєнний період (1946–1953 рр.): дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Національний ун-т внутрішніх справ. Х., 2001. 176 арк. Бібліогр.: арк. 152–166
5. Галузевий Державний архів СБУ Ф. 9. Спр. 237.
6. Греченко В.А., Ярмиш О.Н. Організація і діяльність міліції Української РСР у 1951 р. Наука і правоохорона. 2019. № 2(44). С. 34.
7. Державний архів Міністерства внутрішніх справ (далі – ДА МВС). Ф. 45. Оп. 1. Спр. 213.
8. ДА МВС. Ф. 45. Оп. 5. Д. 31.
9. Історія міліції України у документах і матеріалах: у 3-х т. Т. 3: 1946–1990 / П.П. Михайленко, Я.Ю. Кондратьєв; МВС України; НАВСУ. Київ: Генеза, 2000. 616 с.
10. Кокурин А.И., Петров Н.В. Лубянка. ВЧК – ОГПУ – НКВД – НКГБ – МГБ – МВД – КГБ 1917–1960. Справочник / науч. ред. Р.Г. Пихоя. Москва: Издание МФД, 1997. 352 с.
11. Міністерство внутрішніх справ України: події, керівники, документи та матеріали (1917–2017 рр.) / наук. вид. Т. 5. НКВС – МВС Радянської України в Другій Світовій війні та в повоєнний період сталінської диктатури (22 червня 1941 р. – 5 березня 1953 р. / за заг. ред. А.Б. Авакова. Міністерство внутрішніх справ України; Державний науково-дослідний інститут МВС України. Харків: Мачулін, 2015. 946 с., іл. бібл.

© Prystaiko Olena, 2020

12. НКВД–МВД СССР в борьбе с бандитизмом и вооруженным националистическим подпольем на Западной Украине, Западной Белоруссии и Прибалтике (1939–1956): сборник документов / авторы-сост.: Н.И. Владимирцев, А.И. Кокурин. Москва: Объединенная редакция МВД России, 2008. URL: <http://lib.ololo.cc/b/192731/read#t6> (дата звернення: 12.09.2020).

13. *Окіпнюк В.Т.* Органи МДБ УРСР на завершальному етапі сталінського тоталітарного режиму (1946–1953 рр.): історико-правове дослідження. Наука і правоохорона. 2019. № 4(46). С. 38–49.

14. *Окіпнюк В.Т.* Радянські органи державної безпеки в Україні в період панування тоталітарного режиму (1929–1953 рр.): історико-правове дослідження: дис. ...докт. юрид. наук: 12.00.01 / Нац. академія СБУ. Київ, 2020; Дніпропетровський держ. ун-т вн. справ: Дніпро, 2020. 476 с.

15. *Окіпнюк В.Т.* Радянські органи державної безпеки в Україні в період панування тоталітарного режиму (1929–1953 рр.): монографія. Херсон: Видавництво “ОЛДІ-ПЛЮС”, 2019. 416 с.

REFERENCES

1. *Bilas, I.G.* (1994) Represivno-karal'na sistema v Ukraïni. 1917–1953: Suspil'no-politichnij ta istoriko-pravovij analiz. “Repressive and Punitive System in Ukraine. 1917–1953: Socio-Political and Historical-Legal Analysis”: in 2 books. Kyiv: Lybid – Army of Ukraine, 1994. Book 1. 432 p. [in Ukrainian].

2. *Bilas, I.G.* (1994) Represivno-karal'na sistema v Ukraïni. 1917–1953: Suspil'no-politichnij ta istoriko-pravovij analiz. “Repressive and Punitive System in Ukraine. 1917–1953: Socio-Political and Historical-Legal Analysis”: in 2 books. Kyiv: Lybid – Army of Ukraine, 1994. Book 2. 688 p. [in Ukrainian].

3. *Burds Dzheffri* (2006) Sovetskaja agentura: Oчерки istorii SSSR v poslevoennye gody (1944–1948). “Soviet Agents: Essays on the history of the USSR in the Postwar Years (1944–1948)”. Moscow – New York: “Contemporary History”, 2006. 296 p. [in Russian].

4. *Vojcehovs'kii, M.M.* (2001) Pravovi osnovi organizacii ta diialnosti milicii Ukraïni u povoiennij period (1946–1953 rr.). “Legal Basis for Organization and Action of Ukrainian Youth in the War Period (1946–1953)”: thesis ... Cand. Sci. (Law): 12.00.01 / National Univ. of Internal Affairs. H., 176 p. Bibliogr.: P.152–166 [in Ukrainian].

5. Sectoral State Archives of the SBU F. 9. File. 237 [in Ukrainian].

6. *Grechenko, V.A., Iarmish, O.N.* (2019) Organizacija i dijialnist' milicii Ukrain's'koi RSR u 1951 r. “Organization and Activity of the Police of the Ukrainian SSR in 1951”. Science and Law Enforcement 2 (44), 34 [in Ukrainian].

7. State Archives of the Ministry of Internal Affairs (hereinafter – DA MIA). F. 45. C. 1. Ref. 213 [in Ukrainian].

8. DA MVS. F. 45 D. 5 C. 31 [in Ukrainian].

9. *Mihailenko, P.P., Kondratiev, Ja.Ju.* (2000) Istorija miliciyi Ukrayini u dokumentah i materialah: u 3-h t. T. 3: 1946–1990. “History of the Police of Ukraine in Documents and Materials”: in 3 volumes. Vol. 3: 1946–1990 / Ministry of Internal Affairs of Ukraine; Navsu. Kyiv: Genesis, 2000. 616 p. [in Russian].

10. *Kokurin, A.I., Petrov, N.V.* (1997) Lubianka. VChK–OGPU–NKVD–NKGB–MGB–MVD–KGB 1917–1960. Cheka–OGPU–NKVD–NKGB–MGB–MVD–KGB 1917–1960. Directory / scientific ed. R.G. Pykhoa. Moscow: MFD Edition. 352 p. [in Russian].

11. Ministerstvo vnutrishnih sprav Ukrayini: podii, kerivniki, dokumenti ta materiali (1917–2017 pp.). Ministry of Internal Affairs of Ukraine: events, leaders, documents and materials (1917–2017 pp.) / Scient. View. Vol. 5 NKVD – Ministry of Internal Affairs of Soviet Ukraine in World War II and in the Postwar Period of Stalin's Dictatorship (June 22, 1941 – March 5, 1953 / edited by A.B. Avakov. Ministry of Internal Affairs of Ukraine; Research Institute of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Kharkiv: Machulin, 2015. 946 p., illustrated bibliography [in Ukrainian].

12. НКВД–МВД СССР в бор'бе с бандитизмом і вооруженим націоналістическим подпол'єм на Западној Україне, Западној Белоруссії і Прибалтике (1939–1956): sbornik dokumentov. NKVD – Ministry of Internal Affairs of the USSR in the fight against banditry and armed nationalist underground in Western Ukraine, Western Belarus and the Baltic States (1939–1956): collection of documents /

authors-comp.: N.I. Vladimirtsev, A.I. Kokurin. Moscow: Joint Edition of the Ministry of Internal Affairs of Russia, 2008. URL: <http://lib.ololo.cc/b/192731/read#t6> (Date of Application: 12.09.2020) [in Russian].

13. *Okipniuk, V.T.* (2019) Organi MDB URSS na zavershal'nomu etapi stalins'kogo totalitarnogo rezhimu (1946–1953 rr.). “Bodies of the State Security Committee of the Ukrainian SSR at the Final Stage of Stalin’s Totalitarian Regime (1946–1953)”: historical and legal research. Science and Law Enforcement 4(46), 38–49. [in Ukrainian].

14. *Okipniuk, V.T.* (2020) Radjans'ki organi derzhavnoyi bezpeki v Ukraini v period panuvannja totalitarnogo rezhimu (1929–1953 rr.). Soviet Bodies of State Security in Ukraine during the Reign of the Totalitarian Regime (1929–1953): Historical and Legal Research: thesis. ...Doct. Sci. (Law): 12.00.01 / Nat. SBU Academy. Kyiv, 2020; Dnipropetrovsk State. University Affairs. Dnipro, 2020. 476 p. [in Ukrainian].

15. *Okipnjuk, V.T.* (2019) Radianski organi derzhavnoï bezpeki v Ukraini v period panuvannja totalitarnogo rezhimu (1929–1953 rr.). “Soviet State Security Bodies in Ukraine during the Reign of the Totalitarian Regime (1929–1953)”: monograph. Kherson: OLDI-PLUS Publishing House, 2019. 416 p. [in Ukrainian].

UDC 351.74(477)“1946/1953”

Prystaiko Olena,

Applicant of the Department of the History of State and Law
of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine

REORGANIZATION OF THE NKVS – MIA OF THE USSR AT THE POSTWAR STAGE OF DEVELOPMENT (1946–1953)

In the framework of the presented paper the author considers the main structural and organizational restructuring of the NKVD – MIA system at the postwar stage of development during 1946–1953. On the basis of a wide range of documentary sources phased changes in the organizational structure of the NKVD–MIA were outlined. Along with the main task of restoring social order in the country was the issue of restoration of a total control over the population by force through subordinate structures, and one of the first places in this context was given to the NKVS system – the Interior Ministry.

A number of factors characteristic of the territory of Ukraine, which influenced the formation of the structure of the Ministry of Internal Affairs of the Ukrainian SSR, are revealed. Among them there are the post-war increase in crime, the active resistance of the population of the western regions of Ukraine to the totalitarian regime, the fight against banditry, mainly political.

Paper also analyzes the main causes and preconditions for a radical narrowing of the competence of the Ministry of Internal Affairs (1948–1950). Increasing of the role of state security bodies in carrying out punitive and repressive measures required control at all parts of the mechanism, primarily those that are able to conduct operational work independently. As a result, the subordination of important parts of the system to the state security bodies has significantly affected the understanding of the content of the system of internal affairs, in the concept that is accepted today.

© Prystaiko Olena, 2020

DOI (Article): [https://doi.org/10.36486/np.2020.3\(49\).2](https://doi.org/10.36486/np.2020.3(49).2)

Issue 3(49) 2020

<http://naukaipravohorona.com/>

The influence of state security bodies on the system of police bodies during the stay of the latter under the Ministry of State Security is considered. It was proved that the “total” control by the MGB, its “Chekist” units, all areas of police activity, intelligence support of the police, the use of “Chekist” measures, etc. – all these were the elements of continuous control under the rule of a totalitarian state.

Keywords: NKVS, Ministry of Internal Affairs, police, structure, functions, subordination, total control.

Отримано 05.10.2020